

entuzjaści edukacji

Jak szkoły radzą sobie z ewaluacją wewnętrzną?

Prezentacja wyników badań IBE

28 listopada 2014 r.

Olga Wasilewska, IBE

Informacje na temat badania

- Badanie: ***Wykorzystanie ewaluacji zewnętrznej i wewnętrznej przez szkoły.***
- Badanie o charakterze ewaluacyjnym odnoszące się zarówno do ewaluacji wewnętrznej, jak i ewaluacji zewnętrznej.
- Główne cele badania skoncentrowane wokół wykorzystania ewaluacji i jej użyteczności.
- Koncentracja na szkole – jako jednym z poziomów systemu.
- Realizacja badania w szkołach od marca do czerwca 2013 r.

Komponent 1

- 22 szkoły
- ewaluacja zewnętrzna w 2 półroczu roku szkolnego 2011/2012
- ewaluacja wewnętrzna

Komponent 2

- 12 szkół
- ewaluacja zewnętrzna nie miała miejsca
- ewaluacja wewnętrzna

Komponent 3

- 6 szkół
- ewaluacja zewnętrzna w trakcie badania
- ewaluacja wewnętrzna

Analiza dokumentacji szkolnej

1 IDI dyrektor

1 FGI
nauczyciel

4 IDI
nauczyciele

1 FGI
nauczyciele

1 Mini-grupa rodzice

Obserwacje
Rada
Pedagogiczna

	KOMPONENT 1				KOMPONENT 2		KOMPONENT 3	
	miasto		wieś		miasto	wieś	miasto	wieś
Poziom spełniania wymagań w ewaluacji zewnętrznej	wyższy	niższy	wyższy	niższy				
Szkoła podstawowa	2	2	2	2	2	2	1	1
Gimnazjum	1	2	1	2	2	2	1	1
Liceum ogólnokształcące	2	2	0	0	2	0	1	0
Technikum	1	1	0	0	1	0	1	0
Zasadnicza szkoła zawodowa	1	1	0	0	1	0	0	0

Lokalizacja szkół biorących udział w badaniu

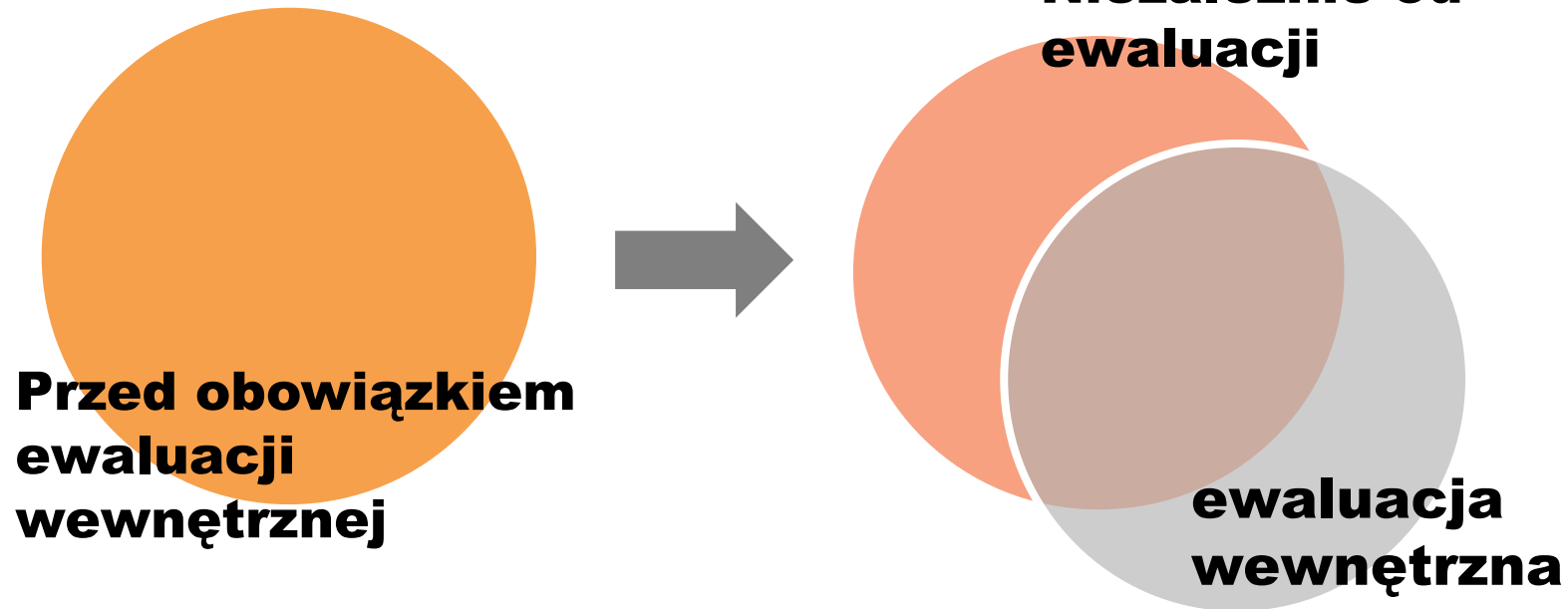

Ewaluacja wewnętrzna – wybrane wyniki

1. Ewaluacja wewnętrzna w kontekście różnych metod oceny pracy szkoły
2. Podejścia szkół do ewaluacji wewnętrznej
3. Organizacja ewaluacji wewnętrznej w szkołach
  - Co jest badane w ramach ewaluacji?
  - Kto zajmuje się ewaluacją?
  - Jakie metody są stosowane?
  - Jak prezentowane są wyniki?
4. Trudności szkół związane z prowadzeniem ewaluacji
5. Zmiany w sposobie prowadzenia ewaluacji

Ewaluacja wewnętrzna w kontekście różnych metod oceny pracy szkoły

- poziom ogólnoszkolny, działania bardziej sformalizowane
- poziom indywidualnych nauczycieli, zespołów nauczycieli

Podjęcia szkół do ewaluacji wewnętrznej

- Wyróżnione na podstawie **czynników wpływających na wybór przedmiotu ewaluacji** i związanej z tym motywacji.

5 PODSTAWOWYCH PODEJŚĆ

1. Badanie faktycznego problemu/ kwestii ważnych dla szkoły

2. Przygotowanie do ewaluacji zewnętrznej

3. Bazowanie na wymaganiach wobec szkół z Rozporządzenia

4. Wywiązywanie się z obowiązku przy jak najmniejszym nakładzie pracy

5. Wykorzystanie wyników ewaluacji zewnętrznej

1. Badanie faktycznego problemu/ kwestii ważnych dla szkoły

Kluczowe dla wyboru przedmiotu ewaluacji są kwestie wynikające **bezpośrednio z pracy szkoły:**

- najczęściej kwestie problematyczne, niepokojące
- zagadnienia związane z działaniami prowadzonymi w danym okresie przez szkołę
- zagadnienia postrzegane niejako bezdyskusyjnie jako szczególnie ważne dla zadań i funkcji szkoły.

(...) czasami nie jesteśmy do końca zadowoleni z tego, jak postępują nasi uczniowie, coraz częściej nie możemy zrozumieć, dlaczego jest takie postępowanie, skąd mają jakieś takie wybuchy dziwnych agresji (...) postanowiłam, że sprawdzimy, w jaki sposób uczniowie też tutaj od nas dostają wzorce, jak to się kształtuje, te postawy, czy czegoś nie zaniedbujemy.

[Dyrektor_sp_wieś_k1]

Podejście występowało tylko w części badanych szkół, chociaż zyskuje na znaczeniu.

2. Przygotowanie do ewaluacji zewnętrznej

Ewaluacja wybranych lub wszystkich wymagań z Rozporządzenia jako sposób przygotowania do ewaluacji zewnętrznej. Różna motywacja:

- Rozpoznanie słabszych stron szkoły by wprowadzić zmiany jeszcze przed ewaluacją zewnętrzną.
- Ewaluacja prowadzona w celu „pochwalenia się” (wybór obszarów funkcjonujących dobrze).
- Ewaluacja jako „techniczne” przygotowanie całej szkoły (przyszłych respondentów, dokumentacji szkolnej).
- Chęć uniknięcia zaskoczenia wynikami.

Czasami także stosowanie narzędzi badawczych z ewaluacji zewnętrznej.

Podejście pojawia się w części szkół, ale w różnym natężeniu.

3. Bazowanie na wymaganiach wobec szkół z Rozporządzenia

Strategia zbliżona do wcześniejszej, z tym że szkoły nie traktują ewaluacji poszczególnych wymagań jako bezpośredniego przygotowania do ewaluacji zewnętrznej, a jako właściwy sposób realizacji tego zadania.

- Wybór po kolei zagadnień „z listy” jako rozwiązanie **wymagane**, bądź **„bezpieczne”**
- Jednocześnie szkoły nie zawsze mają poczucie, że zajmują się zagadnieniami istotnymi z punktu widzenia ich pracy.
- Nacisk na czynniki zewnętrzne wobec szkoły – wytyczne MEN, kuratoriów oświaty, zmiany w systemie oświaty.

Na początku, po prostu patrzymy na Rozporządzenie i jeżeli ono weszło, to był pierwszy obszar, pierwszy rok. I poszło. W ten sposób, nie zastanawialiśmy się nad genezą, tylko po prostu, „nie był badany ten, w tym roku badamy ten, w tym roku badamy następny” [Dyrektor_gim_miasto_k1]

Częste podejście.

4. Wywiązanie się z obowiązku przy jak najmniejszym nakładzie pracy

Podjęcie działań jak najmniej angażujących - przejawia się w wyborze obszaru, narzędzi badawczych, osób zaangażowanych w ewaluację.

- Wybór obszarów, których zbadanie jest stosunkowo łatwe, nie wymaga wiele czasu, skomplikowanych metod badawczych.
- Czasami ewaluacje realizowane jednoosobowo (przez dyrektora lub delegowanego nauczyciela).

Podjęcie charakterystyczne m.in. dla szkół negatywnie nastawionych do ewaluacji wewnętrznej.

5. Wykorzystanie wyników ewaluacji zewnętrznej

W szkołach, które przeszły ewaluację zewnętrzną, ewaluacji wewnętrznej poddawane zagadnienia, które uzyskały stosunkowo niższe poziomy spełniania wymagań. Zróżnicowana motywacja:

- Chęć sprawdzenia źródła problemu, jego pogłębienia
- Chęć udowodnienia, że ocena ewaluatorów nie była słuszna, a obszar funkcjonuje prawidłowo (w przypadku braku zgody z wynikami ewaluacji zewnętrznej)
- Swego rodzaju najprostsze rozwiązanie

(...) ja już się nie muszę zastanawiać nad tymi obszarami (...) Teraz już nie będziemy wybierać, bo mamy już określone te obszary, którymi chcemy się zająć. [Dyrektor_ponadgim_k3]

Powszechne w szkołach, które przeszły ewaluację zewnętrzną.

Podjęcia szkół do ewaluacji wewnętrznej - wybór przedmiotu ewaluacji

- W praktyce zdarza się łączenie podejść, zmieniają się one w zależności od roku i sytuacji szkoły.
- Przy wyborze przedmiotu ewaluacji brane pod uwagę mogą być zarówno czynniki „wewnętrzne”, jak i „zewnętrzne”.

Najgorzej jest z wybraniem tego obszaru. Czasami życie nasuwa ten obszar do badania, o co byśmy chcieli, czasami wynika to ze zmieniającej się struktury oświaty, ale w tym roku weszła nowa podstawa programowa w liceum, więc automatycznie monitorowanie tej ustawy. [...] W międzyczasie wprowadziliśmy te alternatywne metody nauczania wychowania fizycznego, czyli fakultety, chcieliśmy badać, jak to jest odbierane przez uczniów, rodziców, jaki dało efekt. [Dyrektor_lo_miasto_k2]

- Rosnące znaczenie czynników wewnętrznych, tendencja do ograniczania liczby zagadnień poddawanych ewaluacji.

Co jest badane w ramach ewaluacji?

Ewaluacji wewnętrznej poddawano właściwie wszystkie obszary pracy szkoły. Wśród badanych szkół kilka zagadnień cieszyło się największą popularnością:

- efekty nauczania
- bezpieczeństwo w szkole
- system oceniania
- kwestie wychowawcze, postawy uczniów
- aktywność uczniów, ich zainteresowania
- współpraca z rodzicami
- realizacja podstawy programowej
- sposoby analiz efektów nauczania przez szkołę

Co jest badane w ramach ewaluacji?

- Prowadzone ewaluacje mają zazwyczaj charakter diagnostyczny, rzadziej wyjaśniający.
- Stosunkowo popularne jest określanie skali występowania pewnych zjawisk, badanie opinii różnych grup.
- Sporadycznie ewaluacje miały na celu sprawdzenie pewnych rozwiązań wprowadzonych przez szkołę.
- Nie wszystkie z zakładanych celów ewaluacji wewnętrznych zostawały osiągnięte, nie uzyskiwano odpowiedzi na wszystkie pytania badawcze.

Kto zajmuje się ewaluacją?

W zdecydowanej większości szkół ewaluacja prowadzona jest przez **zespół ds. ewaluacji**

- zespół stały → specjalizacja, odpowiednie przeszkolenie, sprawniejsze prowadzenie ewaluacji
- zespół rotacyjny → zwiększenie grona osób o określonych kompetencjach, większe zrozumienie ewaluacji, wymiana doświadczeń
- rozwiązania pośrednie (np. stali przewodniczący, a członkowie zmienni, kadencje itp.)

Kto zajmuje się ewaluacją?

- Zazwyczaj zespół ds. ewaluacji zależny w kluczowych sprawach od decyzji podejmowanych przez dyrektora szkoły (np. dotyczących wyboru przedmiotu ewaluacji, doboru członków zespołu).
- W wielu szkołach dyrektor zatwierdza harmonogram ewaluacji, ostateczny kształt narzędzi badawczych, wnioski z badania.
- Wraz z upływem czasu widoczna tendencja do przyznawania zespołom większej swobody działania.
- Większa autonomia też w szkołach, w których ewaluacja wewnętrzna nie jest uznawana za kwestię bardzo istotną.

Jakie metody są stosowane?

- **Ankiety**
  - powszechnie wykorzystywane
  - kwestionariusze opracowywane na podstawie różnych wzorów, bądź samodzielnie, czasami wykorzystywane ankiety z ewaluacji zewnętrznej

- **Analizy danych zastanych**
  - wyniki egzaminacyjne, wyniki sprawdzianów, frekwencja i in.
  - różne dokumenty szkolne

- **Obserwacje**
  - z reguły prowadzone w sposób nieformalny
  - uznawane za kluczowe dla oceny pracy szkoły, ale w praktyce nie zawsze włączane do ewaluacji

- **Wywiady** – indywidualne i grupowe
  - czasami prowadzone z wykorzystywaniem różnych wytycznych, ale też ad hoc, w postaci zwykłych rozmów
  - najmniej popularne, „niezręczność” związana z oceną pracy innych

Opracowanie wyników i ich prezentacja

- *Raport* z ewaluacji opracowywany we wszystkich badanych szkołach, ale o bardzo zróżnicowanej formie.
- Wielu badanych uważa przygotowanie raportów jako czynność czasochłonną i niepotrzebną. Ważna - analiza materiału, prezentacja wyników i dyskusja nad nimi.
- W większości szkół odbywają się prezentacje wyników, zazwyczaj jako jeden z elementów zebrania Rady Pedagogicznej. Często towarzyszy im dyskusja, podejmowanie decyzji dotyczących przyszłych działań.

Trudności szkół związane z prowadzeniem ewaluacji

- Prowadzenie ewaluacji wewnętrznej nie jest dla większości badanych szkół zadaniem łatwym i pozbawionym mniejszych lub większych błędów.
- Powszechne jest towarzyszące realizacji ewaluacji **poczucie niepewności** i wątpliwości związane z prowadzeniem ewaluacji.

Ewaluacja nasza wewnętrzna to też jak saper...

[Nauczyciel_sp_miasto_k1]

Czarna magia. Siedziałam i słuchałam i to słownictwo do mnie nie docierało. Teraz może trochę więcej z tego rozumiem

[Nauczyciel_gim_miasto_k2]

Ja myślę, że byłoby o wiele łatwiej, gdyby nauczyciele nie byli tak przerażeni, gdyby była tak rzeczywiście wiedza o metodach badania im podana (...) Powiedzmy sobie szczerze, jak nauczyciel słyszy ewaluacja, że jest powołany do takiego zespołu to jest przerażony, w pierwszej chwili jest strasznie przerażony. I potem w panice, jeśli nie może tych informacji zasięgnąć w szkole (...) to zaczyna w panice poszukiwać informacji po internecie. Nie zawsze te wszystkie informacje, które tam są, to są informacje prawdziwe. Tam są różne, bo to i zaglądną do raportów, a te raporty jedne są dobre, drugie nie, zresztą nijak nie przystają do sytuacji szkoły (...) I sobie tylko płaczą w głowach (...).

[Nauczyciel_sp_miasto_k2]

Trudności szkół związane z prowadzeniem ewaluacji

Wybór przedmiotu ewaluacji

- Zbyt wiele zagadnień/wymagań poddawanych ewaluacji.
- Zewnętrzne wytyczne, a nie problemy szkoły.

Formułowanie pytań badawczych, konceptualizacja badania

- Pomijanie tego etapu – przechodzenie od formułowania ogólnego celu badania bezpośrednio do opracowania narzędzi badawczych.
- Problemy z przełożeniem celu badania na pytania badawcze.

Dobór metod i technik

- Ankiety stosowane niejako „automatycznie”, wśród wielu grup respondentów.
- Niedoceniane inne techniki.

Konstruowanie narzędzi badawczych

- Najczęściej wskazywany problem przez badanych.
- Problemy z przygotowaniem kwestionariuszy ankiet - formułowaniem pytań i kafeterii odpowiedzi.
- Brak narzędzi w przypadku niektórych technik.

Trudności szkół związane z prowadzeniem ewaluacji

Zbieranie/ pozyskiwanie danych

- Kwestia równie często sygnalizowana przez badanych – niski zwrot ankiet, braki w odpowiedziach, nieprawdziwe, niepełne odpowiedzi.
- Problem z pozyskiwaniem informacji na tematy „wrażliwe”.

Analiza wyników i formułowanie wniosków/ opracowanie raportów

- Problemy z formułowaniem wniosków.
- Wnioski często formułowane na poziomie bardzo ogólnych stwierdzeń, mało precyzyjne.
- Rekomendacje rzadko obecne.

Motywowanie nauczycieli do prowadzenia ewaluacji

- Niechęć nauczycieli do udziału w ewaluacji, poddawanie w wątpliwość jej sensu i celowości.
- Ewaluacja traktowana jako kwestia dodatkowa i poboczna
- W części szkół wypracowano sposoby zwiększania motywacji grona pedagogicznego (włączanie w proces).

Trudności szkół związane z prowadzeniem ewaluacji

Czasochłonność ewaluacji, przeciążenie pracą nauczycieli

- Wskazywane przez nauczycieli – ewaluacja jako zajęcie wymagające poniesienia dużego nakładu czasu i pracy, kosztem innych zadań.
- Konieczność przygotowania odpowiedniej dokumentacji (plany, raporty, kwestionariusze), czasochłonna „obróbka danych”.

Ogólna organizacja ewaluacji, współpraca w zespole ewaluacyjnym

- Problemy z ogólnym zarządzaniem procesem ewaluacji.
- Trudności związane ze współpracą w zespole – koordynacja, komunikacja, podział pracy.

Wykorzystanie wyników ewaluacji

- Problem z brakiem planowego, strategicznego podejścia.
- Trudności zwłaszcza w przypadku szkół negatywnie nastawionych do ewaluacji wewnętrznej (błędne koło).

Trudności i zmiany w sposobie prowadzenia ewaluacji

- Wiele z przedstawianych problemów wynika z przyjętych przez szkołę sposobów prowadzenia ewaluacji, których wybór z kolei wiąże się z **przekonaniem o istnieniu pewnych wymaganych sposobów realizacji ewaluacji wewnętrznej i wymaganych obszarów**, w których ma być prowadzona.

➔ Pozytywny kierunek zmian w ewaluacjach – **proces uczenia się**, katalizatory zmian:

- Doświadczenia (szczególnie często negatywne)
- Ewaluacja zewnętrzna
- Informacje ze szkoleń, od zaprzyjaźnionych nauczycieli, dyrektorów, ekspertów (mniejszy wpływ).

entuzjaści edukacji

Dziękuję bardzo

o.wasilewska@ibe.edu.pl

„Badanie jakości i efektywności edukacji oraz instytucjonalizacja zaplecza badawczego”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Instytut Badań Edukacyjnych

ul. Górczewska 8, 01-180 Warszawa

tel.: (22) 241 71 00, e-mail: ibe@ibe.edu.pl